

451581

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IX

No. 45

4 NOEMVRIE

1928

În acest număr: Procesul d-ului Iuliu Maniu de Octavian Goga; Prăbușirea monarhiei austro-ungare și Republica cehoslovacă de I. Lupaș; Pe cărări greșite de I. Agârbiceanu; Fiul rătăcit de Septimiu Popa; Bătăuș sau rector? de D. I. Cucu; Director de bancă de Anton Nour; Gazeta rimată: În cetatea exilului de Ali-Kara-Mustafa; Insemnări: Omul tăcerii, S'a făcut sau nu s'a făcut? Noul Gheorghe Lazăr, Amintiri, etc. etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: STR. N. IORGA No. 2

UN EXEMPLAR 10 lei

67

Țara Noastră

Procesul d-lui Iuliu Maniu

Articolul din *Țara Noastră*, în care explicam dăunăzi „popularitatea” d-lui Iuliu Maniu și o înfățișam ca un fenomen morbid dincolo de linia normală a evoluției noastre politice, pare a fi revoltat peste măsură tabăra întrepizilor vânători de putere cu ori ce preț.

Consecințele intervenției chirurgicale s'au resimțit grabnic și n'au depășit cu nimic prevederile subsemnatului. Ca de obicei, mult lăudatul șef puțin împrietenit cu tainele călimarei, disprețuiește cuvântul scris și nu răspunde, rămânând ca după o tăcere laborioasă să-și toarcă mai departe „expozeul” la club în aplauzele partizanilor. Consecvent în materie, d. Iuliu Maniu înconjură și de astă dată lupta de câmp deschis, pe care i-o ofer zadarnic de un sfert de veac. Statul său major, însă, a reacționat violent cu tot arsenalul cerebral de care dispune. Ca o promptă replică, s'a organizat imediat o mare adunare în comuna Ciucea, cu sătenii aduși în costisitoare camioane la fața locului, unde un fost președinte de Consiliu asvârlindu-mă oprobiului mulțimei, a sfințit steaguri și-a patronat o bătaie „până la sânge”, după cum înregistrează cu o vie satisfacție ziarul umanitarist *Dimineața*. În treacăt fie zis, furia poporului a fost înfrânată, însă, și murăturile mele de toamnă n'au suferit nimic, lucru pentru care exprim aici toată grațitudinea iluștrilor mei adversari. În schimb, ca ritualul să fie îndeplinit conform tradițiilor unei nobile democrații, s'a dat drumul scribilor anonimi să-și toarne din plin adjectivele de rigoare. Șerbii au executat porunea, și-au pus măruntaiele la contribuție și un puhoi de insulte de varie coloratură m'a împroșcat din greu la gazetă. Astfel stând lucrurile, aș putea închide chestiunea, fiindcă acest gen literar, în care am recunoscut totdeauna superioritatea d-lui Alexandru Vaida, nu mă atrage, și fiindcă injurătura, ori cât ar fi ea o prerogativă po-

pulară, n'a putut intra încă în indeletnicirile mele de vechiu oligarh pocăit...

Există, însă, un amănunt care mă obligă la o explicație. Ziarul *Dreptatea*, în neputință de orice ripostă în afară de cunoscutele epitețe țigănești, reeditează un articol elogios ce-am scris la 1915 în *Epoca* pe vremea războiului, în care vorbeam cu multă căldură de d. Iuliu Maniu, și caută să desmintă, cu aprecierile mele de-atunci, afirmațiunile mele de azi. Mă cred, deci, dator să lămuresc geneza acelei pagini, ca să înlătur impresiile unei contraziceri aparente în judecarea unui om și să tai, pe viitor măcar, pofta ciracilor dlui Iuliu Maniu, de-a-mi mai scoate din cutie un învechit certificat de bună purtare, care se va vedea în ce împrejurări mi-a fost smuls și de ce penibilă desmintire s'a împărtășit...

* * *

D. Iuliu Maniu nu e un subiect nou în preocupările mele de observator critic al stărilor politico-culturale din Ardeal.

Înainte de război cu vreo zece ani și mai bine, de când țin un condei în mână, am condamnat neconținut manifestările bolnăvicioase ale actualilor conducători din partidul național. Deosebirea dintre noi, nu era efectul unor hărțuiri trecătoare de bucătărie politică, ci expresia firească a două lumi de simțire diametral opuse. Lăsând la o parte orice frecări de caracter personal, care cu raza lor minusculă nu m'au atins niciodată și puteau fi împăcate oricând, eu m'am găsit într-o protestare permanentă față cu mentalitatea popularului șef de astăzi și a soților săi de arme.

Cine cunoaște cât de cât frământările Ardealului românesc antebelic știe cât de dârză și pasionată a fost ciocnirea noastră de-atunci și cât de justificată era o diferențiere de cuget din amândouă părțile.

Dacă ar fi să rezum în două cuvinte prăpastia dintre noi, ar trebui să spun că ne-am adăpat la izvoare cu totul potrivnice și că în această structură de gândire dispartă au cerut cuvânt două etape de preparație sufletească distinctă în fața momentului de realizare a unității naționale.

În bagajul cu care d. Iuliu Maniu și soții au descins pe arenă, eu am combătut totdeauna zestrea dela Budapesta, fatala pervertire de minte pe care tentaculele văzute și nevăzute ale statului maghiar izbutiseră s'o furișeze în subconștientul unei părți din clasa conducătoare a Ardealului din ultimele decenii. Lipsiți de o orientare culturală românească, acești oameni de jumătate, triste amfibii intelectuale ieșite din laboratorul dușman, au fost predestinați unor greșuri și dibuiri, care-i scoteau din făgașul criteriilor noastre de rasă și-i împingeau dincolo de limitele infunctului național. Legați la ochi de pedagogia ungurească, ei n'au înregistrat o clipă măcar nici tresăririle vulcanice ale continentului, nici pregătirea subterană a prăvălirii austro-ungare, nici minunata resurecțiune a neamului. Robi ai unor stigmate de sclavie străveche, ei oftau după milostenia Burgului dela Viena, sau îndrumau

într'un spirit de transacție cu guvernul maghiar, politica de peste munți. Toată activitatea lor se broda pe această mixtură sufletească hibridă, din care conștiința superioară a unui naționalism organic era eliminată cu desăvârșire. Fiecare din acești matadori plimba fără să vrea un mic petec de Budapeștă pe urma lui și contribuia prin toate rosturile unei vieți de desrădăcinat la începutul unui proces de desargregare în Ardeal. Împotriva lor, acum douăzeci și cinci de ani, un mănunchiu de fineri au deslănțuit o crâncenă cruciadă, dând lupta unității culturale la revista *Luceafărul* și netezind drumul unității politice la gazeta *Tribuna* din Arad. Istoricul politico-literar de mâine, când va descifra din aceste pagini îngălbenite de vreme svârcolirea noastră, va înțelege degrabă unde a strălucit talentul și unde era sălășluită prostia, unde s'au strigat marile adevăruri precursoare și unde a lovit neputincioasă copita inerției. Subsemnatul nu și-a preocupat gândul și a susținut fără răgaz generoasa guerilă, căreia i-a sacrificat destule probleme de artă, dar care a fecundat ideea de rezistență a românismului într'o perioadă de primejdie. În sute de articole mi-am risipit zece ani protestarea cu ochii așintiți spre acești București, de unde așteptam cu neclintit fanatism: izbăvirea. În curând voi reuni într'o carte voluminoasă judecățile mele de-atunci, din care se va desluși linia dreaptă a unui om și înlănțuirea lor strânsă cu toate părerile mele de azi.

Grație acestei deosebiri, la izbucnirea războiului ochii mei s'au îndreptat spre capitala României, iar mintea adversarilor a călătorit la Viena.

* * *

Dela începutul conflagrației din 1914 am venit aici și-am făcut profesie de credință împreună cu răposatul părinte Lucaci, care, din altă generație, crescut în altă școală, dar hrănit de același instinct, s'a grăbit să treacă și el granița și să se sbată pentru dărâmarea neutralității. Vor trebui zugrăvite odată în toată întimitatea lor acele zile de sbuciumi grozav, când silințele noastre de a ne convinge colegii rămânând infructuoase, ne-am dat demisia din comitetul executiv al partidului național și când venerabilul bătrân cu lacrimi în ochi a formulat sentința crudă a situației: — „Am rămas singuri, un popă prost și-un poet nebun“...

Din primele clipe obiectivul nostru s'a desenat limpede: sguđuirea prin orice mijloace a opiniei publice din vechiul Regat pentru intrarea în război. Am pornit, deci, alături cu alții, exaltarea curentului intervenționist. Am suspendat, firește, criticismul de acasă. Am tras perdeaua uitării peste vechea prăpastie și-am trâmbițat la toate răspântiile pierzarea Ardealului.

În acest onest și justificat avânt, ne-am iertat detractorii de ieri, i-am învăluit în aureolă de victime, le-am exagerat proporțiile suferinții, și am proiectat un val de lumină orbitoare peste funinginea existenții

lor mohorâte. Procedul era profund cinstit și perfect explicabil. Cum am fi putut altfel să frângem propaganda germano-maghiară metodic organizată, cum isbuteam, cu răscolirea slăbiciunilor din Ardeal să fanatizăm lumea pentru cucerirea lui? Erau de sigur, destule reticente voite în atitudinea noastră, erau rețușări conștiente în înseilarea tabloului. Puteam face altfel? Gândiți-vă și vă dați răspunsul: puteam eu cu portretul real al d-lui Csicso-Pop să chem țara în tranșee pentru cucerirea Alba-Iuliei? Nu, eufemismul era o dureroasă și fatală rețetă în vâltoarea de atunci.

Mai mult, trebuia să înghițim fără răspuns toate probele lașității și toate băgănelile nenorocite ale unor doctori cari legitimau spulberarea aspirațiilor noastre. Domnul Alexandru Vaida își scria în gazetele dela Viena articole de proslăvire a imperiului habsburgic, etalat ca o supremă condiție de existență a românismului integral, în vreme ce tovarășii săi în declarații umilitoare jurau dragoste contelui Tisza. Ziarele lui Günther multiplicau la București scriptele imbecile, iar părintele Lucaci și cu mine, cu pumnii strânși și cu obrazul roșind de rușine, desmințeam crima și strigam din răspuțeri: Toate sunt invenții nemțești, oamenii aceștia plâng de dorul vostru și vă așteaptă să treceți Carpații!

Ei bine, în acest colocviu al morții, d. Iuliu Maniu a tăcut. Prudent și circumspect ca totdeauna s'a înfășurat în expectativă și n'a zis nimic. Nici pentru, nici contra. Trebuie să mărturisesc că, m'a amăgit mutismul. De la distanță, în mijlocul cataclismului general, nădăjduiam că tace torturat de același ideal, că fără puterea bărbătească de-a afirma un crez și fără tăria de a-și domina soții cum l-am știut totdeauna, urzește măcar în taină firele gândului salvator. În aceste zile de nedumerire chinuitoare, când mirajul unui vis plutea peste capetele noastre și când din adâncimile propriului tău suflet se desfăcea lumina ca să încunune fruntea adeseori stearpă a deaproapelui, atunci am primit vestea tulburătoare că domnul Iuliu Maniu a fost mobilizat de autoritățile militare ungurești și trimis pe front. Cum să nu mă fi mișcat laconica știre, cum să nu fi tresărit subț povara ei? Mai putea fi vorbă de vechiul nostru proces, când îl vedeam aruncat pradă unor pustiitoare întrebări de conștiință, târât împotriva convingerii lui în lagărul dușman? Fiorul clipei mi-a eclipsat deodată trecutul, omul de ieri mi s'a înfățișat purificat de-o măreție tragică și-am scris articolul: „*Pleacă și Maniu*”. Dumnezeu să mă ierte pentru această pioasă minciună! A trebuit să plătesc amar iluzia mea trecătoare peste câteva săptămâni, când un ofițer ardelean trecând munții ca să vie la matcă, m'a lămurit cu o neagră revoltă.

D. Iuliu Maniu *nu* era mobilizabil, în calitate de secretar al consistorului; d. Iuliu Maniu a intrat voluntar în școala militară austriacă... *Mi s'a dărâmat atunci întreaga poveste, zestrea Budapestei mi-a reapărut înfricoșată ca un blestem de naștere și judecata mea veche asupra avocatului dela Blaj a primit o pecete definitivă.*

Iată explicația sinceră a unui elogiu desmințit. Ziarul *Dreptatea*, care m'a pus pe două coloane, poate fi acum pe deplin satisfăcut.

Toată vremea războiului agitația noastră s'a desfășurat paralel, urmărind două finte ireconciliabil opuse.

Părintele Lucaci și cu mine însoțiți de-o entuziastă falangă de refugiați am slujit ideea dărămării monarhiei de Habsburg, în vreme ce domnia Vaida-Maniu s'au atașat cu devotament orb Puterilor Centrale. Am fost, deci, pe două baricade adverse în uriașa încăierare. Trăgând ultimele concluzii ale unui proces de gândire complect diferențiat, ne-am aciuit fiecare acolo unde ne chema sufletul. Dioscurii Vaida-Maniu sunt anti-teza crezului nostru și-al țării. Ambii au fost elemente active în angrenajul austro-maghiar, unelte de acțiune conștientă împotriva noastră. Ei n'au afișat numai opinii de circumstanță, n'au avut rolul dubios al unor sfarari meniți să adoarmă pe dușman, cum fac cu ochiul și dau să înțeleagă acum după prăbușire ca să-și acopere jocul, ci au fost inițiatori de subminări savante ai tezei noastre, *colaboratori însărcinați cu misiuni speciale din partea inamicului*. Mult mai rău decât elementele germanofile din țară, care puteau să-și creeze o logică greșită din mersul evenimentelor, fiind liberi la ei acasă, d-nii Vaida-Maniu s'au complăcut în rolul de sclavi și l'au ridicat acest rol la rangul de doctrină politică, pe care au activat-o din toate puterile. *Afirm aici, fără putință de desmințire, în temeiul unor numeroase și grave documente pe care le posed în lada mea și pe care patrioțica dorință de-a nu compromite țara m'a oprit în mijlocul celor mai acerbe adversități să le dau în vileag, afirm dându-mi seama de răspunderea fiecărui cuvânt, că acesta este adevărul.*

Când patronii lor au căzut înfrânți, când totul s'a isprăvit și dislocarea putregaiului austro-maghiar era fapt împlinit, atunci fostele slugi plecate au schimbat macazul și-au fâlfâit sgomotos tricolorul nostru. S'a petrecut aici un paradox frivol, unic în anele recentei conflagrații universale. Fostii adepți ai baricadei sfărâmate s'au transformat peste noapte în profesori veseli ai biruinții. Elanul general i-a cășunat țării o ciudată eclipsă de memorie. Bucureștii i-a acoperit cu flori și cu decorații, armata ciuruită de gloanțele germane a făcut front înaintea lor, iar bietul Ardeal li s'a dat pe mână cu zăpis în regulă să-l stăpânească sănătoși. Toate au fost înzadar însă, zestrea Budapestei a rămas pe mai departe ca o moștenire nedeslipită, ca o funestă boală de sânge. Ea s'a dovedit în toate tribulațiile Consiliului dirigent, în particularismul local impus Ardealului fără voia lui și în programul meșteșugit de perpetuare a granițelor prin diverse instituții ce se proiectau. Din primele zile ale unirii, când românismul era cunoscut de-un val sentimental numai, ca o reculegere târzie după izbândă, acești oameni care n'au crezut în ea și-au păstrat sângele rece de socotitori mărunți și au luat măsuri să-și menajeze interesele de tarabă.

Mărturisesc, că nu m'am putut încadra în această psihologie obscurantistă, cu toate onorurile ce mi s'au oferit, și urmând învățăminte trecutul dublate de grija zilei de mâine pentru țara abia născută, am spart găoacea regionalismului politic, i-am părăsit după

o scurtă revedere edificatoare și am mers mai departe pe calea largă a înfrățirii energiilor naționale.

Zece ani au trecut de atunci.

În această vreme, un organism greu încercat și-a dat silințele să se reînchege, ca să-și asigure existența. Au fost multe eforturi fără rezultat, au fost destule greșeli și încercări scump plătite. Am pus cu toții umărul să împingem carul din pietre. Singurii cari n'au ajutat nimic și au sabotat totul, au fost d-nii Vaida-Maniu și soții. Nu, că n'au realizat o operă constructivă cât de modestă, dar întrebați-vă: care a fost momentul oricărei afirmări a ideii noastre de stat în cei zece ani, când umilii tributari ai Habsburgilor de odinioară să nu fi avut atitudinea de înăcriși protestatari și să nu fi semnat discordia în masele poporului? Budapesta și-a făcut de cap în rezistența lor pasivă, și-a făcut de cap adese fără ca ei să-și dea seama, ca un impuls pururea prezent al unei mentalități bolnave. Mulți neo-români și toate firile disolvante opoșite la noi, au urmărit, firește cu o bucurie crescândă această semănare de disoluție, care se accentua în măsură ce frânte guvernării slăbeau, și de aceia pe ori-unde se prelingeau ei, venea a doua zi cunoscuta „gazeta independentă”, veche stro-pitoare de rânjet și cinism, aducând fotografia și împletind aureola destructorului.

După zece ani, vedeți unde au ajuns! Ardealul, născut și des-robit în zodia principiului național, e exortat în catechismul dușmăniei deschise împotriva Regatului, iar la adunările lor se strigă prin toate văgăunile: „jos hoții de regăteni!”, cum se striga la București pe vremea neutralității: „jos Austria perfidă!” Mulțimea e ațâtată cu lozișcele anarhice ale tuturor făgăduielilor și murmure agresive se aud la sate, ca în ajunul destrămării unui stat.

Tot felul de existențe catilinare, avangarda taifunului moscovit, își lansează obrăznicia proaspătă subit ocrotirea unor șefi, care-și zic naționali și se cred țărăniști. Minoritățile uluite dau jalbă la Liga Națunilor și sunt acaparate de curente centrifuge... Bate vântul nebuniei la poartă, se compromite orice idee de autoritate și începe să se sfarme tabla valorilor...

Mai poate sta cu brațele încrucișate ori-ce om echilibrat și bun român? Suntem noi căzuți în halul de adormire idioată, ori de flage-lantism mistic, ca societatea rusească de ieri, ca să nu putem stăvili o prăvălire spre abis? Am părăsit misterul de procreație care ne-a ținut în picioare și vrem să galopăm spre stânga cu toate riscurile unei sinistre aventuri? Poate fi salvatorul din acest balamuc d. Iuliu Maniu, însuși autorul haosului care ne amenință? A ajuns România unde a strălucit geniul constructiv al unui Kogălniceanu și unde gânde-sc încă destule capete ponderate, să facă tabula rasa peste toate îndemnurile ei de normală auto-conservare, ca chiotul de pe stradă să-și împingă frunțașii la Capitoliu?

Iată întrebări înfipte în conștiința mea ca niște săgeți otrăvite, pe care trebuie să le smulg. După o matură chibzuire, ridicându-mi cu-getul la altarul de jertfă a atâtor generații, povățuit de acelaș glas

tainic care m'a călăuzit totdeauna pe cărarea dreaptă a neamului, scotind o impietate brutală orice poftă deșartă în aceste zile de sgu-
duire, *imi fac spovedania limpede s'o audă cine vrea, dela Regență până la opincă!*

Iată procesul meu cu d. Iuliu Maniu, proces impersonal, din care vreau să câștige țara.

Cetitorul va înțelege că sunt destul de înarmat, ca să-l duc mai departe cu toate riscurile de neplăceri, pe care mi le pune în vedere „democrația“ de lege nouă. Il voi duce, sau înțeles și sprijinit de ecoul opiniei publice, care n'a înebunit încă, sau îl voi duce singur, ca o protestare neînduplecată pentru ziua când nebunia se va consuma și dreptatea mea va avea trista satisfacție de a fi triumfat pe ruine...

OCTAVIAN GOGA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Prăbușirea monarhiei austro-ungare și Republica cehoslovacă

Cel dintâi împărat al Austriei, Francisc, după ce fu silit de Napoleon să renunțe la titlul tradițional de „împărat roman al națiunii germane“, a înțeles curând, că noua lui împărăție din valea Dunării de mijloc nu va fi de lungă durată. Și-a dat seama, că numeroasele popoare, pe care Habsburgii au reușit în cursul timpului prin politica lor imperialistă și prin iscusite tratate matrimoniale, să le strângă sub pajura lor bicefală ca într'un pat al lui Procruste, se vor trezi mai curând sau mai târziu la conștiința drepturilor firești de a se organiza pe baze naționale, și măsurile polițienești ce li se vor aplica vor putea cel mult amâna pe câțva timp, nu însă zădărnici pentru totdeauna îndeplinirea justei lor dorințe. De aceea a spus ambasadorului rusesc următoarele cuvinte de profecie sinistă pentru el și dinastia lui: „Împărăția mea este ca o casă roasă de carii, dacă i se ia o parte, nu se poate ști câte părți dintr'însa se vor prăbuși pe urma ei (Mein Reich ist wie ein wurmsichiges Haus, wenn man einen Teil davon altragt, kann man nicht wissen, wieviel davon nach sturzt!).

Această profecie părea ajunsă în pragul realizării deodată cu izbucnirea revoluției din 1848, care determină pe împăratul Ferdinand să renunțe la tron în favoarea nepotului său Francisc Iosif I. Cu ajutorul țarului Nicolae I al Rusiei, tânărul împărat izbuti să înfrângă în vara anului 1849 revoluția din Ungaria și să inaugureze o domnie de 68 ani plină de cele mai felurite peripecii în politica internă și de dureroase înfrângeri în cea externă.

După ce armatele lui fură învinse de italieni la 1859 și de prusiaci la 1866, placidul monarh a încercat să-și consolideze supuși prin introducerea câte unei reforme interne de ordin constituțional. Astfel la 1870 s'a învoit să schimbe sistemul de cârmuire absolutistă, înlocuindu-l cu un constituționalism dibuitor, de origine chesaro-crăiască, iar la 1867 a încheiat cu Ungaria pactul dualist, prin care două mi-

no:ități (cea germană în Austria și cea maghiară în Ungaria) au ajuns în situația politică privilegiată de națiuni dominante, iar toate celelalte națiuni din cuprinsul împărăției habsburgice au rămas popoare oprimate, sacrificate pe altarul șovinismului dualist.

Evident, că dualismul a nemulțumit profund națiunile negermane din Austria ca și pe cele nemaghiare din Ungaria. În deosebi cehii au luptat cu săruință și cu avânt pentru federalizarea monarhiei întregi. Lupta lor a avut repercusiuni firești și în politica românilor din fosta Ungarie. Profesorul Universității din Budapesta, Alexandru Roman redacta în capitala Ungariei ziarul politic *Federațiunea*, care îndrăzne să afirme categoric, că dualismul nu este o formă politică viabilă, că el nu poate fi considerat decât ca întâia treaptă spre federalizarea monarhiei întregi sau ca ultima treaptă spre disoluțiunea ei. O jumătate de secol de tribulațiuni politice austro-ungare au dovedit că ultima parte a acestei dileme isvorăse dintr'o viziune clară a desfășurării evenimentelor istorice, viziune care a lipsit cercurilor conducătoare ale monarhiei austro-ungare până în preajma prăbușirii ei definitive. O excepție onorabilă era personalitatea fostului moștenitor de tron, a arhiducelui Francisc Ferdinand, un bărbat hotărât să procedeze energic la federalizarea monarhiei și să frângă fără cruțare rezistența amenințătoare a oligarhiei ungurești, așa de mult răsfățate în cursul domniei îndelungate a lui Francisc Iosif I. Glonțul de la Sarajevo l-a răpus, însă, înainte de a fi putut încerca înfăptuirea proiectului său, menit să prelungească agonia monarhiei habsburgice.

La sfârșitul războiului mondial, când armatele puterilor centrale presimțiau catastrofa inevitabilă, a făcut și ultimul împărat habsburgic, Carol încercări desperate, întâi prin guvernul prezidat de Hussarek, apoi prin acela al profesorului Heinrich Lammasch să acorde popoarelor din cuprinsul monarhiei drepturi de autonomie sau chiar de independentă națională, amăgindu-se cu speranța, că în chipul acesta ar putea reuși a le îndupleca să rămână și mai departe în legătură cu dinastia habsburgică. Toate încercările lui au fost însă zadarnice, fiindcă veniau într'un timp când frontul dela Salonic era spulberat, iar pe frontul italian armata austro-ungară primea la Piave lovitura de grație.

* * *

Atitudinea cea mai categoric ostilă Habsburgilor o avură chiar de la începutul războiului mondial cehii. Conducătorii lor politici procedară în deplină solidaritate, simțind că e aproape momentul când statul lor național, desființat de Habsburgi la 1618, va putea să ia din nou ființă. Prin acțiunea prudentă și sistematică a profesorului Masaryk și dr. Beneș în străinătate, prin curajul cetățenesc al conducătorilor din patrie ca dr. Kramar, dr. Rașin, Kľofac Scheiner, s. a. lucrurile au fost așa de bine pregătite încât la 6 Ianuarie 1918 factorii politici din Praga au putut declara lupta pe față împotriva ideii de stat austriac, iar la 13 Aprilie reprezentanții ai tuturor claselor sociale cehe s'au unit în făgăduința solemnă de a lupta până

la biruința definitivă pentru independența națională cehoslovacă. Chiar și partidul național-slovac avu curajul să manifeste într'o ședință ținută la 24 Mai 1918 în Turc. Sochti Martin intenționa să ceară de a se desface de Ungaria, orientându-se spre unirea cu cehii. Preotul Andrei Hlinka spunea atunci că milenara căsătorie cu Ungaria s'a dovedit netrebnică „nu le rămâne deci Slovacilor decât să divorțeze“. După astfel de antecedente este explicabilă promptitudinea, cu care consiliul național al cehilor din Praga a respins la 29 Septembrie 1918 propunerea ministrului președinte Hussarek relativă la autonomia națională, ca și manifestul împăratesc din 16 Oct., prin care se încerca federalizarea Austriei, în articolu mortis. Cehii spuneau lămurit, că ceea ce doresc ei nu le mai poate da niciun guvern din Viena, căci chestiunea independenței lor naționale nu poate fi revolvată de cât în deplin acord cu cehii, cari se află în afară de granițele Boemiei și al căror consiliu național constituit la Paris, fu recunoscut din partea Antantei ca guvern provizoriu al statului cehoslovac.

Totuș împăratul Carol, la sfatul ultimului ministru de externe al monarhiei, contele Iuliu Andrásy mai făcu ultima încercare de a obține pace separată pentru Austro-Ungaria în temeiul vestitelor 14 puncte ale lui Wilson, fără a-și da seama că propunerea era înfățișată, după ce puterile Antantei recunoscuseră cehoslovacilor și iugoslavilor dreptul la independență națională deplină. Acest punct de vedere admis în ultima notă răspuns a lui Andrásy către Wilson a contribuit esențial să accelereze sfârșitul monarhiei dualiste și constituirea statului cehoslovac în ziua de 28 Octombrie 1918, după ce cu 10 zile mai înainte se publicase declarația de independență a guvernului provizor, care cerea libertate absolută pe motiv că „națiunea cehoslovacă nu se poate desvolta sub federațiunea de minciuni a Habsburgilor“ și nu vrea să mai facă parte dintr'un stat, a cărui existență nu se întemeiază pe nimic, fiind decât o formațiune politică artificială și imorală, iar dinastia Habsburgică, stigmatizând-o ca nedemnă de a mai stăpâni popoarele, cehii se mărturisiră luptători pentru idealurile democrației moderne și pentru organizarea republicană.

Trecerea puterii publice dela organele monarhiei prăbușite la ale statului cehoslovac reînviat s'a întâmplat în Praga, fără nici o zdruncinare, într'o singură zi. Adevărat că la rezultatul acesta strălucit al cehilor a contribuit și contele Andrásy prin nota sa răspuns lui Wilson, precum și ultimul ministru de războiu, din Viena, care în sensul manifestului împăratesc îndrumase în mod oficial pe comandantii resturilor de armată austro-ungară, să ia contact direct cu consiliile naționale stându-le în ajutor, ca trecerea la „era nouă“ să se poată face pretutindeni fără periclitarea ordinii publice. Comandantul pieții din Praga, Generalul Zanantoni n'a opus nici un fel de rezistență, iar încercarea Generalului Kestranek de a se împotrivi doctorului Scheiner, căruia consiliul național din Praga îi încredințase comanda asupra armatei cehe, s'a spulberat repede grație atitudinii hotărâte și entusiaste a cehilor, cărora s'au alăturat în noaptea dintre 28 și 29 Octombrie 1918 toți soldații români din Praga, punându-se

la dispoziția consiliului național ceh. Astfel a contribuit într-o măsură oarecare și elementul românesc la renașterea independenței cehoslovace drept încununare a luptelor politice, pe care conducătorii românilor ardeleni și ai slovacilor le-au purtat împreună împotriva opresorilor seculari.

În sfârșit la 14 Noembrie 1918 se putu întruni adunarea națională constituantă. Cel dintâi ministru președinte cehoslovac dr. Karl Kramar declară dinastia habsburgo-lotaringică căzută din toate drepturile ei la tronul Boemiei, iar adunarea alege cu aclamațiuni însuflețite pe profesorul Toma Masaryk ca primul președinte al noii republici. Abia la 21 Decembrie sosi Masaryk la Praga jurând „pe onoarea și conștiința sa” că va priveghia binele republicii și al poporului și va respecta legile.

În cei 10 ani de republică cehoslovacă s'a săvârșit o admirabilă operă de organizare și consolidare democratică. Dacă conducătorii acestei țări nu vor fi izbutit să înlăture toate urmările nenorocite ale războiului mondial, pot avea totuși conștiința împăcată că și-au dat neconținut silința de a găsi soluțiunile cele mai corespunzătoare pentru o mare parte din ele. Iar președintele Masaryk, care poate să considere drept propria sa creațiune această republică tânără, s'a dovedit a fi un înțelept armonizator al tuturor contrastelor, un admirabil îndrumător al operii de pace și de progres.

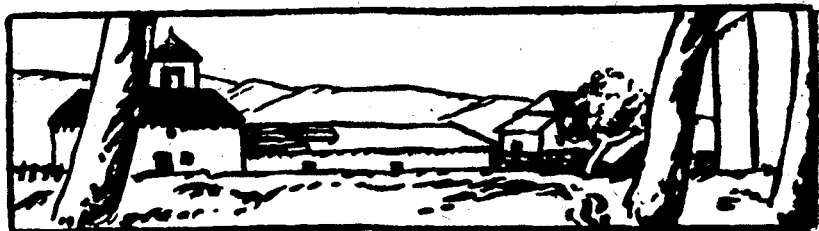
Realegerea lui a doua oară ca președinte, la 1927, arată că pe deasupra tuturor deosebirilor naționale, sociale, provinciale și politice există în Cehoslovacia și o puternică legătură de unitate: aceea pe care meritele netăgăduite ale președintelui filosof, a știut s'o înghege și statornicească în sufletul înțelegător al tuturor cetățenilor republicei.

El un rezultat din cele mai mari pentru cel ce a înțeles să lupte o viață întreagă cu armele adevărului pentru biruința dreptății. Cazul președintelui Masaryk ne chiamă în memorie cuvintele idealistului Platon, care spunea că în viața popoarelor și a statelor lucrurile vor putea fi îndreptate pe calea cea bună numai cu condiția ca politica și filosofia să păsească împreună pe aceleași cărări...

În cei dintâi zece ani de existență a reușit republica Cehoslovacă să îndeplinească condiția aceasta. Este deci în drept să comemoreze cu deplină seninătate și cu bucurie patriotică netulburată amintirea înălțătoare a zilei de 28 Octombrie 1918, când i-a fost dată fericirea să vadă renăscând ca pasărea Phoenix, statul național spulberat de Habsburgi înainte cu 300 de ani, după lupta de pe Muntele Alb.

Comemorarea aceasta poate inspira tuturor patrioților cehoslovaci, precum și tuturor prietenilor și aliaților finerei republici încredere în dezvoltarea ei viitoare și în destoinicia de a-și îndeplini importanta misiune istorică, ce-i revine ca unei formațiuni politice, în care lucrarea armonică a elementelor slave cu cele germane va contribui în mod însemnat la consolidarea păcii în Europa centrală.

I. LUPAȘ

Pe cărări greșite

După strigătul de falsă desnădejde al sașilor la Sibiu, iată-i și pe ungurii din partidul maghiar hotărând, în congresul ținut într'un oraș din Secuime, apelul la Societatea Națiunilor. Se spune că această hotărâre a născut o mare însuflețire între congresiști: oamenii au jucat de bucurie.

Deosebire de temperament între sași și unguri, — dar substratul ultimei lor atitudini este aceeași convingere la care ar fi ajuns în zece ani, că cu „românii“ nu se poate face nimic, și că e nevoie de deschiderea de noi drumuri pentru a-și asigura naționalitatea primejduită de statul român.

Pentru noi nu mai constituie nici o surprindere amenințarea celor două minorități etnice. Nu e un lucru nou, decât în anunțarea oficială a atitudinii lor față de statul român. În realitate, în cursul celor zece ani dela unire atât ungurii cât și sașii noștri, au făcut în nenumărate rânduri apeluri la străinătate. Și chiar la Societatea Națiunilor s'au primit memorii cu recriminări împotriva noastră, fără a mai po-
meni de „informațiile“ date din belșug atâtor emisari străini, cari au ostentat până la noi să se convingă cum mâncăm pe minoritari.

Atitudinea lor oficială de azi ne poate surprinde numai din motivul că nu s'a anunțat mai devreme. Cunoaștem constrângerea pe lângă care ei au intrat în cadrele statului român, și nu ne-am așteptat, dela actuala generație matură a intelectualilor lor, la o adeziune sinceră la statul nostru național.

Vorbind de generația matură a *intelectualilor* minoritari, nu înțelegem să alunecăm pe panta cunoscută: separarea intelectualilor de popor, cum au făcut ungurii, punând toată atitudinea ostilă a naționalităților față de statul unger în sarcina agitatorilor din pătura intelectuală.

Noi relevăm însă o stare reală de spirit care stăpânește în rândurile minoritare. Realitatea este într'adevăr următoarea: statul român e obligat, după dreptate și după constituție, ca și după însăși menta-

litatea neamului nostru, să asigure libertatea de conștiință și dezvoltarea culturală a minorităților etnice, pentru a-și putea păstra ființa proprie.

Masele populare ale minorităților etnice nu așteaptă mai mult, și această pretențiune a lor n'a fost înfrântă prin nici o măsură în cursul celor zece ani de existență a statului român. Reforma agrară ca și cea electorală n'a cunoscut la noi deosebirea de naționalitate. Asigurarea libertății de cult și asigurarea școlii și educației naționale, au făcut, pe lângă cele două reforme mari, ca masele populare minoritare să fie mulțumite, cel puțin în aceeași măsură în care sunt masele românești.

Niciunul dintre observatorii cinstiți ai vieții noastre publice, dintre cunoscătorii vieții dela sate și orașe, nu poate afirma, cu conștiința liniștită, că în România o duc mai bine țărani și muncitorii români decât cei minoritari. Nici nu mai vorbim de negoț și industrie, unde minoritarii sunt neasemănat mai bine reprezentați și mai bine situați decât românii.

Tot asemenea cine cunoaște starea de spirit a maselor minoritare dela noi nu va putea afirma că în ele dospește revolta sau nemulțumirea adâncă cu noile împrejurări. E aceeași stare sufletească ce caracterizează pe toată lumea, născută din anomaliiile vieții economice-financiare, din neașezarea definitivă a noului organism de stat.

Dacă intelectualii minoritari vestesc că soarta națiunilor lor e mai rea la noi, decât a poporului românesc, explicarea e a se afla în mentalitatea lor, — deosebită de aceea a maselor, pe care spun că reprezintă. Ei vor mai mult decât voesc și pot masele lor populare.

Ei urmăresc un ideal care nu s'ar putea realiza decât în cazul când România și-ar fixa o singură țintă a existenței sale: aceea de a proteja minoritățile etnice, creind pentru ele un regim special.

Mentalitatea lor coboară din protecționismul statului maghiar, aplicat ungurilor și sașilor din Ardeal tocmai pentru desnaționalizarea elementului majoritar românesc din Ardeal și Banat.

Să aducem câteva pilde de contrast între minoritățile etnice și intelectualii lor.

Școlile medii minoritare existente la înființarea României mari, nu mai sunt azi necesare în acelaș număr. Ele n'au fost înființate numai pentru unguri și sași, și cu destinația de a servi numai culturii popoarelor respective. Cele ungurești, în special, în majoritatea lor, au fost create pentru desnaționalizarea noastră. Fără contingentul elevilor români, nevoiți să le cerceteze în lipsa celor naționale, școlile lor medii n'ar fi putut funcționa în cele mai multe cazuri și numai cu un număr infim de elevi.

Statul român spune, cu drept cuvânt: dau ajutor școlilor minoritare, dar în proporție numerică justă, susțin atâtea de câte în realitate au nevoie minoritățile. Numărul lor trebuie redus în mod simțitor, fiindcă elevii români nu le mai pot cerceta, iar cei minoritari nu sunt suficienți pentru funcționarea lor.

În fața acestui postulat just masele minoritare nu au nimic de

spus; ele nici nu pot fi decât mulțumite că au atâtea școli medii în câte copiii lor, cari nizuiesc spre cariere intelectuale, — incap.

Conducătorii intelectuali însă nu vor să audă de reducerea numărului acestor școli, și prefind că li se face o nedreptate dacă nu sunt susținute sau ajutate cele existente.

În cele mai multe comune săsești și în cele mai mari ungurești, era tradiția preotului ajutător, a capelanului, chiar când numărul credincioșilor era inferior românilor conlocuitori, cari au avut și au, aproape fără excepție, câte un singur preot.

Ei bine, masele minoritare din astfel de comune n'au simțit nici odată nevoia de a avea doi păstori sufletești, dar nici n'au protestat în trecut de vremece greutățile materiale ale beneficiului preoțesc nu cădeau pe umerii lor. Parohiile aveau bune venituri din pământ, crâșme, păduri, etc. Mai târziu a venit și ajutorul bănesc dat de statul unguresc.

Azi, și după realizarea reformei agrare, care a trebuit să împartă și din pământul bisericilor minoritare, cum a împărțit din al celor românești, — intelectualii minoritari nu înțeleg să se lipsească de acest articol de lux, care e al doilea preot, și prefind să fie păstrat. Statul român neputând avea menirea să întrețină luxul minoritar, și neajutorând cât li se cere bisericile minoritare, conducătorii minoritari pun dări de cult, biruri mari pe propriul lor popor, pentru păstrarea unei înfocmiri de care însăși masele lor populare n'au avut nici odată trebuință.

Pe tema aceasta s'a iscat de ani de zile, un conflict acut între masele populare atât de disciplinate ale sașilor de o pildă, și conducători. S'au înregistrat multe cazuri în care populația a amenințat, și chiar a făcut încercări pentru a trece la altă confesiune, din pricina prea marilor impozite de cult impuse de zișii conducători.

Dacă li s'ar fi cerut banii pentru nevoi de ordin sufletesc, cultural, național de absolută necesitate, conflictul acesta, dată fiind conștiința națională și confesională a minorităților etnice, nu s'ar fi produs. Dar li se cerea să suporte un lux de care nu aveau nevoie pentru păstrarea propriei naționalități.

Tot asemenea sunt și veleitățile de element conducător păstrate până azi de pătura cultură minoritară, în desacord cu masele ce reprezintă. Intelectualii minoritari nu-și dau nici azi seama că ceea ce i-a împins în trecut pe întâiul plan al vieții publice din Ardeal și Banat nu era o poruncă și o dorință a maselor ce reprezentau, o creștere firească a lor, ci o impunere a politicei de maghiarizare.

Dacă am cerceta mai departe am descoperi încă multe alte deosebiri între realele aspirații ale maselor minoritare, și așteptările clasei lor intelectuale. Sufletește acești intelectuali sunt și azi în nota impusă de politica de stat ungar în pământurile românești; masele minoritare sunt în nota evoluției lor firești, urmată de ele și în trecut.

Starea lor de spirit este, astfel, în mod firesc deosebită. Și e o realitate ceea ce afirmăm, nu tendința de a separa masele minoritare

de conducătorii lor. Separația există și nu noi am creat-o, ci vechea moștenire a statului maghiar.

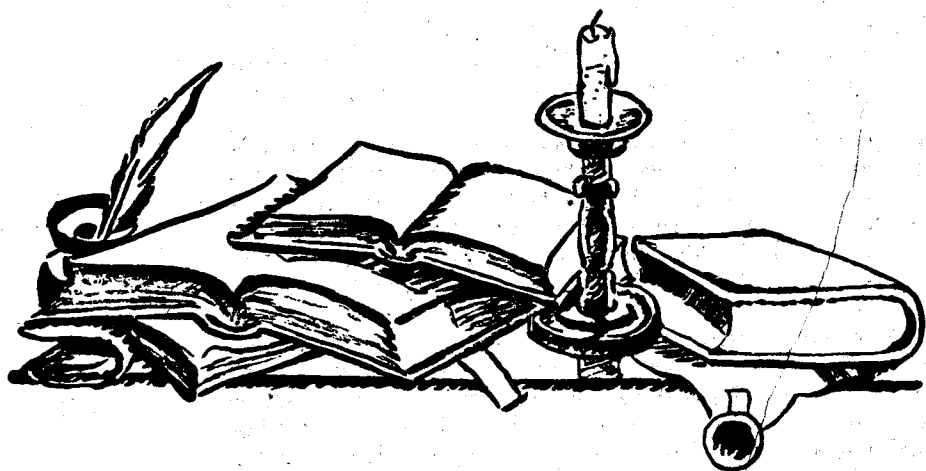
Aceasta fiind situația, nu e mirare că pătura zisă conducătoare nu se poate mulțumi cu ceea ce-i dă statul român, și că apelează la Societatea Națiunilor.

Anachronismul în care vor să trăiască nu se va putea crea însă nici cu ajutor extern. Nici Societatea Națiunilor, nici alt for internațional nu va putea sili România să creeze un regim excepțional, de protecție, pentru minoritarii noștri, pentru că intelectualii lor din pătura conducătoare nu înțeleg să trăiască decât răzimați pe vechile poziții dominante, susținute de stat potrivit nației ce alcătuiește azi România unită.

Dacă acești conducători s'ar fi cumințiți, dacă ar fi văzut realitatea, cel puțin din opoziția ce le-o fac propriii conaționali atunci când vor să le impună un lux cultural de care nu simt nevoia, artificiu creat și mai înainte, desigur, că ei nu s'ar fi gândit să pornească pe cărări greșite și foarte primejdioase pentru ei. Nevoile reale, actuale, de ordin cultural și național ale minorităților au putut fi satisfăcute aici acasă, și vor putea fi tot mai bine în viitor, odată cu intrarea în normal a vieții de stat.

După realizarea unor nevoi ireale ale populației minoritare, zădarnic vor bate conducătorii lor la poarta străinătății. Demersul lor nu va putea avea alte urmări decât o înstrăinare a românismului de ei, și o micșorare a simțului de toleranță proverbial al neamului nostru. Consecințele nu le vor trage, cu siguranță, masele minoritare, care își urmează credința lor firească, ci pătura conducătoare care se avântă și azi în ideal, în utopie.

I. AGĂRBICEANU

Fiul rățacit

— Amintiri din copilărie —

În clipa când am citit întâia oară parabola fiului rățacit am simțit că acela sunt eu. Nici una din minunatele istorii plăsmuite de geniul divinului prooroc din Nazaret nu se potrivește atât de mult cu istoria vieții fiecărui om, ca această istorie a tânărului care s'a depărtat de casa părinților, ca să revină apoi mânat de mizerie și regrete. E o biografie universală, pe care preoții ar putea să o spună la înmormântarea oamenilor fără biografie. E o piesă pusă pe afișul scenei celei mari a vieții, în care, rolul principal îl joacă, fără excepție, fiecare om, un joc întotdeauna natural, fără gres.

Eu l'am jucat de multeori, și, o să-l mai joc încă, desigur.

Din drumul cel neted al adevăratei vieți alunec mereu pe cărările păcatelor. Cunoșc binele, și totuși, fac răul. Ah, sânge omenesc, otrăvit prin blestemul celui dintâi păcat!

Am încercat de nenumărate ori să rămân în permanență la casa părintească, să mă scald neconștient în razele iubirii eterne a Tatălui celui fără început și fără sfârșit și să strig în fiecare clipă:

— Doamne, bine este aici!

Am citit viața sfinților și am încercat să mă fac sfânt. Încercare zadarnică. Sfinții, au fost croșiți, pe semne, din altă pănură.

Muncesc mult, ziua și noaptea, cu rost și fără rost, povățuit de același gând de-a rămânea pe drumul virtuții, și totuși, alunec pe calea cea strâmbă. Îmi alunecă ochii și gândul, ochii cari văd deșertăciunea,

și gândul, în care se zugrăvesc păcatele pe cari din cauza muncii, nu am vreme să le săvârșesc și cu făpta.

M'am gândit de multe ori ce ar fi, dacă mi-ași scoate ochii?

A fost un cuget pe care l-am alungat în grabă. Ar fi o încercare zădarnică, pentru că imaginile pe cari retina lor le-a reflectat pe pânza creierului nu s'ar putea nimici.

Mi-e sortit să fiu un Ahasver care rătăcește mereu pe cărările păcatelor. Chiar și în clipele acestea de aparentă pocăință gândul meu zboară la... cel dintâi păcat ce l-am făcut în această viață.

Eram de cinci ani atunci și totuș, am păcătuit. Am simțit întâia oară că un vierme îmi roade sufletul. A fost o întâmplare pe care mi-o pot reconstitui, cu cele mai mici amănunte, în orice clipă a vieții.

Pășteam bobocii mamei în grădina bisericii. Li priveam cu dragoste de câte ori își împlântau ciocul în iarbă, iar uneori prindeam pe câteunul și îl sărutam. Apoi îl puneam repede jos și o luam la fugă, răsând de supărarea găștei. Ca să-mi treacă de urât, lăsam și pe Sofica; fetița de o vârstă cu mine a vecinului, să-și aducă bobocii în grădină.

Iertați-mi dacă n'o mai descriu. Nu-mi mai aduc aminte, ce ochi avea. La vârsta de cinci ani omul nu e încă în stare să cunoască farmecul ochilor. Îmi aduc aminte numai de părul ei blond alburiu, care mai târziu căpătase, desigur, altă culoare.

Ne pășteam bobocii împreună, mâncam mere de pe cari abia se scuturase floarea, și, ne certam. Nu puteam deslega niciodată marea problemă: cari boboci sunt mai frumoși, ai mei, ori ai ei? În sfârșit, ajungeam la păruială. Eu, ca ficior de popă, mă simțeam proprietar al grădinei bisericii, și, după câțiva pumni dați și după alți câțiva căpătași, o alungam în uliță cu boboci cu tot, ca să și-i pască pe lângă gardurile oamenilor. Rămâneam iar singur, ca să-mi admir bobocii ofensați.

După vreun sfert de ceas Sofica făcea ce făcea și se nimerea cu bobocii iarăși în preajma grădinei. O chemam, iar ea revenia, ca să reîncepem cearta și să ajungem iarăși la păruială. Tot așa și iar așa...

Într'o zi, era Marți înainte de Ispas, tata s'a fost dus la o înmormântare. Tocmai în timpul unei certe cu Sofica veni clopotarul să tragă clopotele pentru mort. Noi puserăm capăt certe și ascultam glasul lor argintiu, care chema pe oameni la slujba prohodului. Îl ascultam cu ochii ridicați către clopotniță, uitând de găște și de boboci. Aveam amândoi același gând. Ne era năcaz, că nu puteam merge și noi la prohod, ca să căpătăm câte-un colăcel. Uneori, ne îndreptam iarăși ochii către turmele de boboci, priviri încruntate, mânioase. Era o tăcută revoltă a sufletelelor noastre.

De odată Sofica rupse tăcerea.

— Oale moltul aude clopotele? mă întrebă, așteptând cu nerăbdare răspunsul.

— Le aude, — îl răspundeam eu, bucuros de întreruperea tăcerii.

Ea îmi spunea apoi, că i-ar plăcea să moară, ca să audă cum

frag clopotele pentru ea, și apoi, iar să se scoale și să vie cu bobocii. Eu îi spuneam trist, că n'am tras clopotele nici odată.

Aceasta era visul meu neîmplinit. Să prind și eu odată de funia clopotului și să fac ting tang și tinghilinghi. Dar clopotarul, nici odată nu lăsa clopotnița descuiată.

Mă dădui gândurilor, fără să observ că glasul clopotelor încetase, iar clopotarul, a luat-o și el către prohod. Din tristele mele gânduri mă trezi Sofica.

— Hai, să flagem și noi clopotele, îmi zise. Clopotnița e deschisă...

— Hai, îi zisei și eu, cu ochii strălucitori și cu inima veselă. Și cât ai bate în palme, ne urcarăm în clopotnița, care, Dumnezeu știe prin ce întâmplare de astă dată a rămas într-adevăr deschisă...

Beat de fericire, eu prinsei funia clopotului celui mare, iar ea a celui mic. Încă la vârsta de cinci ani omul știe ce se cade unui „bărbat” și ce unei „femei”. I-o spune, legea eternă sădită în sângele lui. Și făcurăm:

— Ting-tang.

— Tinghilingih...

Și gustam cu neînchipuită plăcere farmecul glasului lor argintiu.

Ne oprirăm apoi, ca să răsuflăm de câteva ori.

— Oale aude moltul? — întreba Sofica, ștergându-și cu mâneca sudorile de pe frunte.

Eu, n'am avut vreme să-i mai răspund. Din depărtare se auzia un glas, care din ce în ce devenea tot mai puternic. Era glasul clopotarului.

Aruncai o privire pe fereastra clopotniței și îmi îngheță sângele în vine. Pe ulițele satului era o mișcare neobișnuită. Oamenii alergau ca nebuni în toate părțile, strigând:

— Unde arde? Unde arde?

Numai noi, micii clopotari, am fi putut să dăm răspuns acestei întrebări. Ardea, sub picioarele noastre.

— Hai să fugim, — îngânai, tremurând în tot trupul. Coborârăm repede, ieșirăm din grădină și o luarăm la fugă, către deal, fără să ne mai batem capul cu găștele și cu bobocii. Și ajunserăm la pădure.

Ne oprirăm la marginea ei ca să mai tragem vre-un strop de aer. Dar simțirăm că pământul arde încă sub picioarele noastre, și intrarăm orbș în desișul pădurei. Acum mergeam încet și prinși de mână, dar fără să ne vorbim.

Și meraserăm și meraserăm, până când de-odată, s'a auzit de către sat glasul clopotelor. Știam acum, că furtuna s'a potolit și că mortul e în drum către cimitir. Ne oprirăm iarăși și ne deschiserăm graiul, dar nici eu, nici ea, nu puteam zice altceva decât:

— Vai de mine și de mine...

Ne desmetecirăm abia după încetarea clopotelor. Și... iarăși în tăcere, pornirăm înapoi, către sat. Mergeam, mergeam, prinși de mână, dar la marginea pădurii nu mai ajungeam. Știam că o să mâncăm

bătaie și totuși, mergeam înainte. Și ajunserăm la o poieniță. Dar ne ajunsese și foamea.

Poienița era roșie de fragi, iar noi, ne îndopărăm pe îndelete. Ne gândiam fiecare la isprava făcută, fără să ne dăm seama de porțiile ei. Nu știam atunci, că oamenii au părăsit prohodul lăsând pe tata, care tocmai încheiase predica, singur, cu mortul și cu căsenii lui, și că vreme de-o jumătate de ceas am răsturnat satul cu fundul în sus. Și ne-am trezit plângând amândoi, cu sughițuri.

— Tată, greșit-am la cer și înaintea ta, — spuneau dureroasele noastre gemete. Și pornirăm iarăși.

Dar la marginea pădurii nu ajungeam nici-cum. Ce să fi făcut? Reîncepurăm plânsul.

— Lasă, Sofico, — îi zisei eu deodată, nu mai plânge. Ne facem o colibă și lămănem aici în pădure...

Și vedeți, cu vorbele mele o liniștii. Vedeți cu ochii, că nu este altă scăpare. Imi răspunse și ea cu întrebarea:

— Până când?

— Până-i lumea...

— Și ce-om mânca?

— Flagi și mule...

— Dal la ialnă?

Femeia e gospodină chiar la vârsta de cinci ani. La început, încremenii, dar, încurând mă și reculesei.

— Pe atunci se coc melele și peiele din pădure, și ne stângem multe, ca să avem ce mânca la ialnă.

Problema culinară, cum vedeți, am deslegat-o în câteva clipe. Ne apucarăm apoi să rupem nuiele ca să ne facem coliba.

— Ial dacă cleștem mali, — adăogai eu, — în vreme ce îndoiam o nuia de alun, ne însulăm. Tu vei fi femeia mea.

— Nu vreau, imi răspunse. Tu mă bați...

— Nu te bat, îi răspunsei. N'ai flică...

— Ba mă bați. Și tata bate pe mama. Când mama zice multe din gulă, tata face: ploșc!

Acest ploșc, a fost urmat de un fipăt grozav. Alergai la ea, era la vre-o zece pași de mine, și o gășii cu privirea pironită asupra unei gropi. Poate, era vre-o groapă de-a cărbunariilor. Nu-mi mai aduc chiar bine aminte.

— E gloapă de lup, — strigai și eu, tremurând în tot trupul.

— Vai, vine lupul...

Și ne prinserăm iarăși de mână. Fugeam acum mâncând pământul, mânași și de frica lupului. Și ne trezirăm la marginea pădurii.

Era și timpul. Soarele se coborâse după deal, iar din sat se auziau clopoțelele vitelor ce veniau din ciurdă.

* * *

Fiul rătăcit a fost întâmpinat de brațele unei mame iubitoare, care l-a îmbrățișat, și a tăiat, de bucurie, puiul cel mai frumos. Tata

a bombănit cât a bombănit, apoi, s'a pornit și el pe răs. Acum știu ce spunea râsul lui vesel. Spunea cuvintele din evanghelie:

— Pierdut a fost și s'a aflat, mort a fost și-a înviat!

Noaptea m'am visat în gura lupului, cu Sofica împreună.

Iar dimineața m'am trezit în aceleași brațe calde.

Încă în toamna aceluia an tata a fost mutat în altă comună. Pe Sofica n'am mai văzut-o niciodată. Când mai târziu m'am dus să-mi revăd satul nașterii, oamenii mi-au spus că ea s'a dus „în țară“.

Acesta a fost primul meu păcat. Martore sunt zele ce le-am trăit de-atunci, și vor fi, desigur, cele ce le voi trăi de-aici încolo, că n'a fost și cel din urmă. Sunt fiul cel rătăcit. Cine știe, voi ajunge vre-odată în brațele Tatălui celui fără început și fără sfârșit, ori doar, în gura aceluia care umblă ca un leu răcnind, neștiind pe cine să apuce?

SEPTIMIU POPA

Bătăuș sau Rector?

Consecvent programului său de agitație stearpă, partidul național-tărănist a finut dăunăzi o „mare adunare populară” la Ciucea. Cățiva naivi, ispițiși de vorbe mari și de promisiuni goale, au coborât din satele înconjurătoare să sfințească steagurile unui politicianism ridicol și factice. Fruntașii îi așteptau blazași. D. Al. Vaida, d. Emil Hațiegan, d. Simion Tămaș, regisorii acestor mascarade groțești au vorbit mulțimii, au binecuvântat steagurile și au jurat pe spadă, cu o carnavalescă seriozitate, iar „poporul” amuzat de acest divertisment eroicomic a mărturisit credință nestrămutată șefului: d. Iuliu Maniu.

Ura!

Totul s'ar fi isprăvit, ca la operetă, într'o generală satisfacție; și public, și actori s'ar fi retras spre casele lor mulțumiți. Mulțimea a petrecut, iar fruntașii partidului național-tărănist și-au creiat încă odată iluzia, că țara îi vrea la cârmă.

O întâmplare cu totul ciudată, neprevăzută în programul acestor amuzante înscenări politice, a făcut însă ca reprezentanția de la Ciucea să se termine cu scandal.

Iată cum stău faptele:

Cățiva studenți clujeni, profitând de serbătoreea Sfântului Dumitru, s'au gândit să țină o conferință culturală populară în aceeași localitate, unde partidul național-tărănist își desfășura programul. Coincidența a fost nefastă. Văzând lume adunată, studenții și-au închipuit că nimic nu e mai logic decât să se realizeze o utilă conlucrare între democrația manifestare politică și generoasa lor inițiativă culturală, mai ales că în fruntea adunării prezida d. dr. Emil Hațiegan, profesor la facultatea de Drept și rector al Universității din Cluj. Raționamentul lor era, ca toate lucrurile firești, simplu. Poporul avea prilejul să tragă un îndoit folos din deplasarea lui la târg. Mai întâi afla, din gura atâtor iluștri conducători, cum stău trebile politice din

țară, apoi se iniția asupra urmărilor dezastruoase ale sifilisului, cumplita boală, care roade la temelie a unei nații întregi. Dar se vede că d. Emil Hațiegan era într'un moment de eclipsă, uitând că datorită gentileței Consiliului Dirigent ocupă o catedră — pe care nu o prea frecventează, ce-i drept, — la facultatea juridică din Cluj, și că în virtutea acestei erori dsa a fost ales rector al Universității, pe toată durata acestui an școlar. Când studentul Eremia i s'a adresat respectuos cu rugarea de a i se permite să anunțe lumea adunată că, după terminarea întrunirii politice, va avea loc conferința culturală a studenților, d. profesor Emil Hațiegan s'a făcut cărămiziu la chip și a început să urle subțire, ca o cofăriță iritată:

— Ha! canalie, știu ce vreți voi! Vă cunosc, derbedeilor. Ce tot îmi îndrugați de conferință? Plecați numaidecât de aici, sau... Adunarea este a noastră și nu vă permit să zăpăciți oamenii cu prostiile voastre culturale.

Această ieșire a rectorului era destul de elocventă, pentruca studenții să înțeleagă că au greșit, atunci când s'au hotărât să fină poporului o conferință culturală. Poporul n'are nevoie de cultură — o spune însuși rectorul Universității din Cluj — poporul trebuie să facă politică.

Incidentul s'ar fi oprit aici. Din nefericire studenții astfel îndrumați pe calea cea adevărată s'au nimerit să fie de alte principii politice, decât cele pe cari le profesează d. Emil Hațiegan, profesorul fără cursuri de la facultatea de Drept și actualul rector al Universității din Cluj. Indrumați să facă politică, ei au făcut politica dragă sufletului lor, împrăștiindu-se în mulțime și vorbind oamenilor despre pericolul evreiesc. Manifestele cu arătări și cifre au început să circule. Stegarii patriotismului de paradă au prins să înțeleagă în cele din urmă, că tricolorul ridicat cu semeție putea să capete o întrebuințare ceva mai adecvată simbolului ce reprezintă.

La așa ceva nu se aștepta, desigur, politicianul. Gafa rectorului dădea roade neașteptate. Dacă d. Emil Hațiegan avea serioase motive să se enerveze și să obrăznicească, atunci când studenții și-au închipuit că pot spera în apropierea dintre politică și cultură, vă puteți ușor imagina câtă nobilă revoltă avea dreptul să debordeze roșunda dsale persoană, acum când cei câțiva studenți și-au luat îndrăzneala de a turbura seninătatea democratică a adunării dela Ciucea, stârnind condamnabile resentimente între conducătorii acestei țări. În sufletul neprihănit al ilustrului savant, rector și om politic democrat măhnirea a fost mare. Rătăciții, cari aveau cutezanța să afirme că Tischler Mór e un odios acaparator al muncii țaranului român și că Neumann dela Arad câștigă două milioane pe zi, trebuiau treziți din inconștienta lor faptă antiromânească. Și d. Emil Hațiegan nu era un izolat când judeca astfel. Ni-o spun reportajele documentate ale ziarului *Patria*. „Poporul“, care știe că d. Emil Hațieganu e în consiliul de administrație al fabricii Renner numai datorită însușirilor sale prețioase de specialist în tăbăcirea pielei (lucru dovedit chiar acolo pe pielea studentului Eremia); „poporul“ care e convins că d.

avocat Emil Hațiegan a pledat în procesul lui Grödl contra țărănilor maramureșeni numai de dragul adevărului; „poporul”, care e sigur că baronul Neumann de la Arad n'ar fabrica spirit, dacă ar putea să vândă aghiazmă cu acelaș beneficiu; „poporul”, care iubește pe Szana, pe Farkas Mozes, pe Fischer, ca pe niște frați generoși și crede în scrisul lui Honigman, al lui Braunstein și al lui Brauer ca în Evanghelie, ei bine, „poporul” nu s'a putut stăpâni și s'a năpustit asupra celor ce îl insultau în cele mai scumpe sentimente ale lui. Răspânditorii de manifeste ticăloase au luat-o înfricoșaji la fugă. Vindicta populară îi urmărea neindurată pe ulița cea mare a târgușorului Ciucea și în fața acestui spectacol măreț d. Emil Hațiegan își făcea muștrări că a putut, măcar pe o clipă, să se indoiască de sentimentele mulțimei.

Din aceste momente de reculegere sufletească, d. Emil Hațiegan a fost smuls de o scenă înfloritoare. Studentul Eremia „canalia” care îndrăsnise să-i vorbiască pe tribună, nu alerga ca ceilalți colegi ai săi, goniji de „furia poporului”, cum spune *Patria*. Din poartă, își vedea liniștit de treabă, împărțind harnic manifeste „poporului infuriat”.

— Stai, bade! Ține de-aici un manifest. Citește-l și dacă nu fi-o fi pe plac, fă țigare cu el.

Era prea mult. Oamenii se opriau din fugă, luau hârtia, o împăturau cu grijă și o puneau în chimir; apoi își reluau alergarea conștiincioși. D. Emil Hațiegan a înțeles numai decăt, că slava mărunta a manifestelor va rămâne să otrăvească sufletele, o clipă înălțate spre nobile orizonturi de dsa și colegii dsale politici. Ca într'un film nebunesc, neobositul luptător democrat văzu trecându-i pe dinaintea ochilor fantoma dezastrului. Toată truda partidului național-țărănist se arăta zădărnicită de îndrăzneala unui copilandru. De aceea, o nobilă revoltă cuprinse persoana rotofee a distinsului profesor, rector și democrat, imboldindu-l la o hotărâre eroică. Impostorul trebuia aspru pedepsit. Opintindu-se cu capul în piept, d. Emil Hațiegan se năpusti asupra studentului și îl lovi cu pumnul său democratic drept în crucea pieptului. Băietanul, luat prin surprindere, se clătină o clipă sub presiunea loviturii, dar își reveni curând. Un moment s'a scurs astfel, dar vrednic să fie înregistrat, pentrucă istoria evoluției învățământului nostru era gata să înregistreze o culme pe care alte națiuni mai bătrâne și mai sportive n'au atins-o: un match de box între un student și rectorul său. Dar de când e la Renner, d. Emil Hațiegan a învățat nu numai să tăbăciască, ci și să-și apere bine propria sa piele. Până să-și fi regăsit echilibrul de mai înainte și să se poată avânta asupra adversarului, studentul Eremia s'a văzut prea curând, în presanta atenție a bastoanelor, purtate cu democrația dezinvoltură, de către oamenii din garda personală a rectorului. Momentul, deci, a scăpat posterității și d. Emil Hațiegan a rămas, cum era și firesc, cunosând că dsa este rector și nu d. Eremia, arbitrul situației, până ce au sosit jandarmii și au restabilit *statu quo ante*.

Peste două zile, eroul de la Ciucea își ținea, bâlbâit și cacofonic, discursul de recepție ca rector la Universitatea din Cluj. Desigur, din modestie, d. Emil Hațiegan n'a spus niciun cuvânt despre frumoasa dsale faptă de la Ciucea, dar ea rămâne să ilustreze felul cum noul rector al celei dintâi instituții de cultură de dincoace de Carpați corespunde înaltei sale misiuni. Dosarul acestei întâmplări și-a făcut drumul și a ajuns la Cluj cam în același timp. În el e o pagină care face glorie nu numai dlui Emil Hațiegan, ci și instituției, pe care o dirijează, din nefericire. Unul din bătaușii din garda personală a eroului, face această declarație:

— „Dacă nu eram eu să-l scap, (pe studentul Eremia) *il o-mora d. Hațiegan (Emil) în bătaie*“.

Vorba aceasta am auzit-o de mai multe ori, după întâmplări de asemenea natură. O spunea și *Patria*, care acum anunță, că finerie mea „chemăristă“ a partidului s'a hotărât să nu mai ia nimănui apă-rarea, lăsând frâu liber „furiei poporului“. Nu știm ce se va mai întâmpla când „chemăriștii“ vor încrușiș brațele; știm însă, că dacă nu săreau într'ajutorul studenților la Ciucea, d. Emil Hațiegan cu greu ar fi putut să participe, Duminica trecută, la investirea dsale în scaunul rectoratului Universității din Cluj.

O altă chestiune se pune, ceva mai serioasă. Dacă d. rector Emil Hațiegan se declară dela început, cum am văzut, în conflict armat cu toți studenții cari nutresc alte idei politice decât dsa, liniștea Universității și prestigiul ei sunt serios amenințate. Bătauș politic și rector universitar sunt două atribuții, cari se lovesc de incompatibilitate. Măcar de dragul instituției, d. Emil Hațieganu ar trebui să se hotărască pentru una din două. A dovedit însă că nu renunță la nici una, ceea ce pune Universitatea într'o mare încurcătură.

Ne întrebăm totuși: ce este d. Emil Hațiegan, bătauș sau rector?

D. I. CUCU

Director de bancă

Prietenului Petre Bonteanu

Într-o dimineață de toamnă, la ora când obișnuiesc să se scoale boerii pătrunși de grijile neodihnitoare ale țării, se opri în curtea conului Victor Antoneanu automobilul prefecturii din fieful său politic. Din el sări molatic și preocupat deputatul Tăchină și prefectul Mișu.

— Conu Victor s'a sculat? întrebă deputatul pe un fecior care păzea ca un cerber ușa intrării.

— E 'n baie! răspunse acesta grav, cu aerul omului pătruns de-o misiune sacră și inviolabilă.

— Așteptăm!

Baia se sfârși târziu, dar pontiful apăru ras proaspăt, pudrat și parfumat ca un fante. Cu toate acestea cei șasezeci de ani de viață largă, din cari mulți se risipiră pe drumurile comode ale străinătății, săpaseră șanțurile unei bătrâneți timpurie.

— Coane Victore, începu deputatul Tăchină, iartă-ne că te sâcâim așa de dimineață. Dar meseria de om politic e ingrătă... Două chestiuni te rugăm să le rezolvi pentru demnitatea partidului. Pe Gogu Popescu, diplomat al Academiei de Comerț din Berlin și partizan fanatic de-al nostru, să-l numim director la Banca Franceză din Roșiori și lui Tănase Christescu, un morar strașnic din Smerdioasa, să-i dăm un credit de două sute de mii de lei dela Creditul Industrial.

— Amice, s'a făcut! Nu duce nici o grije. Trimite-i mâine dimineață la mine.

Misionarii plebei ieșiră radioși. În poartă îi aștepta Christescu, cu pălăria în mână și cu muțra disperată.

— Ce s'a făcut, coane Tăchină?

— S'a făcut! Să vii mâine dimineață la conu Victor.

— Iar să viu, păcatele mele! Păi de zece zile tot viu și nu mai isprăvesc.

— Uite, ia biletul ăsta și mâine să fii aici.

Tănase Christescu nu mai zise nimic. Răsufală din fundul plă-mânilor, luă biletul pe care-l băgă cu mare grijă în buzunar și se uită lung după automobilul cu care sburase cu cei doi stăpâni ai zilei. Apoi se încheie la haină și porni în lumea pestriță a Bucureștiului forfotit de deschiderea Parlamentului.

A doua zi, la ora când nici feciorii nu se sculară din așternut, se opri în poarta lui conu Victor Antoneanu. Undeva, în apropiere, un ceas nevăzut bătea opt lovituri sonore, dar poarta era tot închisă. Iși luă inima în dinți și se puse pe așteptat, că știa că boerii se trezesc târziu. Pe la zece ore veni un servitor și deschise poarta, iar asupra prânzului îl primi marele om de stat.

— Să trăiți, coane Victore! se închină supus și slugarnic Tănase Christescu, întinzându-i biletul.

Cum văzu numele deputatului Tăchină, conu Victor nu mai cefi nimic. Păru că și reamintise pricina acestei vizite și trecu într-o odaie vecină, unde scrisese câteva rânduri prietenului și rivalului său Teracotă.

— Ia biletul acesta și du-te cu el la conu Nicolae.

Când ajunse în stradă, bietul Tănase stătu în loç să se dumi-rească. „Să se ducă la conu Nicolae Teracotă, senatorul?! Dar mai fusese odată și-l dăduse afară, pentru că e omul lui conu Victor și-al lui conu Tăchină. Cum să se ducă iar?... Dar dacă poruncește conu Victor, șeful suprem, aceasta e poruncă, nu jucărie!” Raționamentul acesta îl convinse pe necăjitul solicitator și-l făcu să pornească mai mult pe fugă la locuința senatorului. Fu însă mai prudent de cât întâia dată, căci ajungând la scară frimise biletul înăuntru și stătu să aștepte.

Mult nu rămase afară, că servitorul, oarecum respectuos, îl pofti să intre. Cum deschise ușa dădu cu ochii de conu Nicolae, o matahală de om cât toate zilele, și bietul om se făcu mic cât o vrabie.

— Vă salut, coane Nicolae!

Senatorul, la început, îl privi închiondorât, cu mutra neagră, dar mai apoi se însenină la față și zâmbi.

— Bine, domnule, să nu-mi spui cine ești? De unde știam eu? Am crezut că ești frate cu pungașul ăla dela Smerdioasa... Te rog să mă scuzi. Am rezolvat chestiunea dumitale; chiar mâine te poți prezenta la Banca Franceză din Roșiori.

Tănase Christea, care era cu adevărat frate bun cu „pungașul din Smerdioasa”, nu știu ce să înțeleagă din schimbarea conului Nicolae. Dar, ce să se mai gândească? Principalul era că cele două sute de mii pe care le ceruse și după care alergase ca un câine, le găsise și aceasta era totul.

A doua zi aproape de prânz era la Roșiori. Ostenit, după o noapte de mers cu trenul, se gândea să și ia banii și să se odihnească un pic. În oraș nu-l cunoștea nimeni, pentru că, necăjit cu moara lui, nu venise de ani mulți în Roșiori. Se îndreptă spre bancă, cu pas rar și mândru, ca omul care se duce să ia bani. Abia intră, și funcționarii se sculară în picioare, salutându-l după gradul fiecăruia:

— Salutăm și să trăiți, domnule director!

Tănase Christescu se uită 'napoi să vadă cui i se adresează salutul, dar nu văzu pe nimeni. Privi lung pe fiecare funcționar, să vadă dacă nu-și bat joc de el. Bieții oameni erau toți serioși, cu mutrele grave și nedepinse cu gluma. Atunci în mintea lui Tănase încolți un gând: „Mi-am sărit din minți!“ Abia putu să întrebe:

— Cine e director aici?

— Păi, de azi, dumneavoastră o să fiți, răspunse casierul.

— Eu?!

— Da, da!

Și casierul, un omuleț bătrân, cu ochelari mari, îl lămuri că li se comunicase din București dela direcția generală, că pe ziua de azi va sosi directorul cel nou. Deodată, tot nu se dumeri căutătorul de bani, dar auzi a doua oară acelaș lucru și crezu atunci sau că e bătaie de joc în toată regula sau că e nebun deabinelea.

— Mă rog, pot vorbi la telefon cu București?

— Cum nu! afirmă contabilul.

Ceru casa lui conu Victor și-l găsi acolo. Dar n'apucă să spună nimic, că i-o luă 'nainte.

— Allo! Hei, te-ai instalat? Bravo amice! Vezi că ți-am trimis pe unul să-i dai un credit. Te rog servește-l... dacă prezintă desultulă încredere.

Trânti telefonul și dispăru. Tănase Christescu rămase și mai prostif. Dar nu mai căută să înțeleagă nimic. Ieși pe ușe glont și se îndreptă spre un hotel unde dormi toată ziua.

A doua zi i se limpezise mintea și plecă la bancă. Acolo găsi un tânăr care aștepta de cum se făcuse ziua. Cum intră pe ușe i se prezentă:

— Sunt Gogu Popescu, diplomat din Berlin.

— Mersi, răspunse sec Tănase Christescu. Și ce doriți?

— Sunt numit director aici.

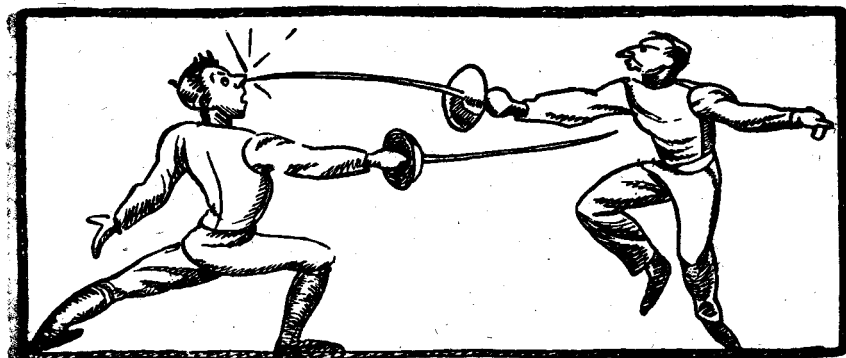
Tănase Christescu, cu un aer grav și solemn, luă scrisoarea și ceti. Pe figură i se risipise lumina unei înseninări și izbucni în râs. În scrisoare sta scris că „Gogu Popescu, morar din comuna Smeardioasa, are un credit de două sute de mii de lei pe gaj de moară“. De data aceasta tânărul se făcu roșu și albastru la față: morar nu fusese neam de neamul lui.

— Se poate, domnule?!

— Se poate! De ce să nu se poată? Conu Victor ne-a încurcat numele. Morarul sunt eu, Tănase Christescu: diplomatul din Berlin ești dumneata. Mie îmi trebuie bani, dumitale slujbă. Facem schimb și aranjăm treaba...

Până seara se descurcă pricina și toți fură mulțumiți. Numai conu Victor Antoneanu și azi știe că director la Banca Franceză din Roșiori este Tănase Christescu, diplomat din Berlin.

ANTON NOUR

GAZETA RIMATĂ

In cetatea exilului

Partidul național-țărănist,
care s'a abținut dela serbă-
rile Dobrogei, a ținut în a-
ceiași zi o întrunire la clubul
din Constanța.

Ziarele

*Plini de obidă și venin,
Intr'un amurg ceșos, pustiu,
Amicii domnului Maniu
Sosiră 'n Pontul Euxin.*

*Ei nu veneau să facă sport
La Cernavoda pe sub pod, —
Căci domnul Vaida-Voevod,
Cum știți, preferă un alt port.*

*Toți dobrogenii, pe peron,
(Erau vreo treizeci de tătari,
Nenorociți minoritari)
Constanța le-o făcu plocon.*

*Clipind din ochii-i mici, șiret,
Neostenitul popa Man,
Cu reproduceri din Coran
Ținu discurs din minaret.*

Mai sprinten ca un titirez
Domnul Madgearu, exaltat,
Ne zise: — „Tata a luptat
„In rându'ntâi, la Opanez!“

Vorbi, la urmă, Ciceo-Pop,
(Adevărat Gură-de-Aur)
Cu gesturi de pleziozaur,
De dinainte de potop.

— „Eu, fraților, atât vă cer,
„Să m'ascultați, să mă iubiți,
„Și mai apoi, așa să știți,
„Că și io-s din Cadrilater!“

Plecară'n spre oraș; convoi,
Măruntă ploaie picura,
Micul cortegiu se 'nșira,
Prin frunze moarte și noroi...

La club, ce-a fost și ce-a urmat,
Nu vă mai spun, că e'n zadar.
Cum știți, partidu-i popular,
Inșă poporu-i cam ingrat...

Intr'o odaie de hotel,
Cu două ceasuri mai târziu,
Măhnit stătea domnul Maniu,
Tăcut, plouat și singurel.

Afară, marea se zbătea
Subt cerul plumburiu și greu,
Și parc'o pasăre, mereu,
In geamul aburit bătea.

Intins pe-o margine de pat,
Suspină șeful, cu regret,
Gândind la dulcele poet
In vechiul Tomis exilat.

Și-așa cum stă, fără curaj,
Stingher, lipsit de-auditor,
Un glas se-aude, muștrător:
— „Ghiulucă, hai 'napoi la Blaj!“

ALI-KARA-MUSTAFA
— alegător la Medgidia și membru
in partidul național-țărănist —

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I N S E M N Ă R I

Omul tăcerii. — Așa dar, partidul național-țărănist a boicotat cu ostentativă sa abdicere serbările închinat aniversării de o jumătate de veac dela alipirea Dobrogei. Multă vreme d. Iuliu Maniu, șeful sus-menționatului partid, își fixase granița sa politică la Predeal. Cu mare băgare de seamă — și după îndelungate târguieli — a consimțit să descindă la București, unde, dealtminteri, se simte destul de rău. A-i cere să pornească acum până la malul Mării Negre, în vechea cetate unde a fost surghiunit cândva Ovidiu, înseamnă a-l pune la o încercare peste slabele sale puteri... Dobrogea a fost așezată de soartă prea aproape de Balcani, și oroarea de-atâteaori repetată a partidului național-țărănist pentru Balcani e cunoscută!

Dar, chiar dacă n'ar fi așa, d. Iuliu Maniu tot nu venea la manifestările dela Constanța. Mai întâi, fiindcă România, pentru domnia sa, începe abia dela 1 Decembrie 1918, când s'au pus temeljiile (din nefericire cam șubrede!) ale Consiliului dirigent. Ce s'a petrecut mai înainte: luarea Griviței, Plevna, vitejia „curcanilor“ pe câmpiile Bulgariei, câștigarea independenței, nu-l interesează. Fostul avocat al Consistoriului din Blaj n'a citit „Povestea unei Co-roane de oțel“ și nu cunoaște nicio strofă din cunoscuta baladă: „Plecat-am nouă din Vaslui...”

Însfârșit, mai descifrăm un al treilea motiv al lipsei partidului național-țărănist dela această cinștire a unui trecut glorios, care a căzut demult în stăpă-

nirea sufletească a tuturor. Iată-l. Partidul național-tărănist suferă, dela un timp încoace, de o serioasă boală a abținerii. S'a abținut dela actul solemn al încoronării regelui Ferdinand, s'a abținut dela comemorarea lui Avram Iancu la Tebea, se abține dela ședințele Parlamentului, se abține dela serbările alipirii Dobrogei, s'a abținut, se abține și va continua să se abțină mereu.

Maladia e gravă și poate avea efecte neplăcute pentru organismul în care s'a incubat. Azi-măine, Doamne ferește, partidul național-tărănist ar putea să ajungă la cârma țării. Va fi pus în situația de a produce o muncă creatoare, și, mai mult decât sigur, — se va abține! Il vedeți pe d. Iuliu Maniu în altă postură? Sunt douăzeci și cinci de ani, de când singurul act de îndrăzneală al acestui om al prudenței, a fost... tăcerea!

S'a făcut sau nu s'a făcut? — Ați ghicit imediat, fără nicio osteneală, că e vorba despre împrumutul de stabilizare, pe care guvernul actual îl tratează de câteva luni, iar ziarele partidului liberal îl anunță, cam de trei ori pe săptămână, ca un târg definitiv încheiat. Cu toate acestea, s'ar părea, că intervine o mână misterioasă, care desface lucrurile, tocmai când *Viitorul* dă de veste mai satisfăcut, că: — „S'a aranjat!” Nu știm cum se întâmplă, dar plutim în plin aer de surpriză, ca *Zeppelinul* de-a supra valurilor Oceanului. În această atmosferă de incertitudine și de taină, nicio informație nu merită să fie crezută și nicio desmințire nu mai e luată în serios.

Faptul, că delegația de juriconsulți trimisă la Paris pentru a semna acordul cu grupul financiar străin s'a întors în țară, și că cealaltă delegație, care a negociat la Berlin regularea chestiunilor în legătură dintre România și Germania, deasemeni s'a înapoiat, ar putea fi tă-

măcit, ca un semn că tratativele s'au încheiat. Să zicem: cu bine. Dacă ar fi așa, am fi datori să ne arătăm satisfacți de rezultat, socotindu-l ca un succes câștigat pe seama creditului României, rămânând să judecăm numai condițiile reale ale acestui aranjament financiar.

În orice caz, mai rămâne o obiecțiune de ridicat. Dacă negocierile cu bancherii din străinătate n'au rodit altceva decât obținerea avansului de 20 milioane dolari, atunci chestiunea împrumutului nu poate fi socotită ca tranșată, ci se reduce la un simplu expedient, de natură să acopere, în primul rând, oarecari goluri bugetare. Nici problema, ceva mai complicată, a stabilizării monetare nu va fi astfel rezolvată, nici consolidarea economică a României nu va face un pas înainte. Avansul de 20 milioane de dolari constituie, cel mult, un colac de salvare, destul de subțire, pentru existența guvernului liberal. Nici de cum o perspectivă liniștitoare pentru țară.

De aceea, rămânem în așteptarea evenimentelor, obținându-ne dela orice comentarii, până când vom avea în fața noastră, nu știri contradictorii de gazetă, ci textul însuși al convențiunii împrumutului.

Noul Gheorghe Lazăr. — D. Aron Cotruș a intrat redactor politic în vestrul la ziarul *Patria*. Mărturisim, cu sinceritatea pe care o păstrăm în orice împrejurare, că preferăm (ca lectură, bineînțeles!) strofele poetului revoltat, decât articolele sălcii, cu violențe de călji, ale directorului gazetei, d. Ion Clopoțel. Cu toate acestea, nici d. Aron Cotruș n'o nimereste totdeauna. În cea mai proaspătă inspirație revoluționară a sa, tipărită ca un manifest pentru alegeri pe cea dintâi pagină a oficiosului comitetului de o sută, d'sa își rezumă astfel raporturile sufletești cu capitala României întregite: „Aștept să între'n nouii noștri București un Tudor

crunt, un Gheorghe Lazăr nou..."

Un nou Tudor Vladimirescu, simbol al răscoalei simțului național. Un alt Gheorghe Lazăr, profet al redestăplării culturale! Foarte bine. Ii așteptăm și noi. Dar nu din tabăra partidului național-țărănist, unde a poposit cu cortul său de trubadur electoral, d. Aron Cotruș. Un Tudor Vladimirescu din sânul partidului național-țărănist? Poate d. dr. Alexandru Vaida, vechia slugă a Habsburgilor, îndrăgostit asfăzi de doctrina comunistă? Un Gheorghe Lazăr? Poate d. Iuliu Maniu, a cărui oroare pentru scris și pentru citit numai e o taină pentru nimeni... Simțire românească și dragoste pentru cartea românească? La cine? La niște oameni, cari se întovărășesc cu dușmanii țării pentru a ajunge la putere? La niște autentici analfabeți, îndușmăniți cu limba și cu gândirea tuturor scriitorilor noștri?

Tudor Vladimiresți și Gheorghe Lazări din mijlocul imaculaților cavaleri ai invoielilor cu bolșevicii și ai glumelor spuse în ungurește? Dar pentru Dumnezeu! cel dintâi nu urmărea să și schimbe moșia la comitetul agrar, iar cel de-al-doilea nu citea „Ellenzék!“

Amintiri. — Colaboratorul nostru, d. P. Nemoianu a reunit într'o elegantă broșură amintirile publicate în *Țara Noastră*. Deși sunt scrise într'un stil viu și colorat, aceste reminiscențe din copilărie nu și-au fixat dinainte o tendință literară. Povestind începuturile vieții sale, d. P. Nemoianu a rezumat într'un elocvent simbol destinul tuturor cărturarilor ardeleni și bănățeni, porniți dela coarnele plugului sau dela tășul coasei pentru a urca, din greu, drumul care duce spre posturile de comandă. În prefața pe care a scris-o pentru acest crâmpei luminos de *Amintiri*, d. Octavian Gogu a încrestat următoarele cuvinte: „Trebuie să spunem ce a fost când am pornit noi la drum și prin ce pră-

păstii pline de întunec au trecut cărările noastre. Pentru normalizarea atmosferei actuale, pentru nepricepuții cari se pomeneșc suspinând prostește că „era mai bine subț unghi“, pentru amărăciunea noastră cotidiană după care ne încercăm îndoiala sau descurajarea, e sănătos să ne facem procesul de retrospectivă și să descifrăm povestea dela începuturile ei. Deaceea sunt bine venite aceste paginile în care „drumul domniei“ se deslușește cu primele lui colituri spinoase, cu cele dintâi asperități și amăgiri dela porțile casei țărănești din Banat, până subț zidurile liceului care adăpotea pedagogia dela Budapesta cu toate meșteșugurile ei. Reamintindu-ne aceste tragice frământări de adolescență, prezentul ne apare mai blând, mai omenos și mai suportabil. Astfel de amintiri ne smulg o clipă din goana actualității și contribuie totdeauna la o rectificare de conștiință“. În broșura dlui P. Nemoianu, pe care nu mai avem nevoie s'o recomandăm cititorilor noștri obișnuiți, retrospectivă se desfășoară clară, sugestivă și convingătoare. Autorul n'a năzuit spre altă țintă; dar pe aceasta a atins-o din plin.

Jurământul dela Ciucea. — Nu se poate spune, că d. Alexandru Vaida n'are înclinări serioase (serioase, vorba vine!) spre genul parodiei. La recenta adunare dela Ciucea unde au luat parte vreo trei sute de țărani și tot atâția agenți electorali, s'a inscenat un simulacru de jurământ, în fața părintelui Virgil Pop, care a ridicat în aer o spadă ruginită, desgropată de pe undeva. Textul jurământului e o podoabă de stil și compoziție, care ar merita să rămână în istorie, alături de acela al nobililor maghiari în fața Mariei-Tereza. Partizanii național-țărăniști au jurat să lupte „din toate puterile contra celor cari vor mai încerca să vândă sufletul neamului românesc!“ Să vândă sufletul neamului... Par'că vorbește *Vocea Patriotului Național* din comedia lui Caragiale. Pe vremea aceea, „ciocoiți mâncau sudoarea poporului...“ Ah, unde ești, amice Rică Venturiano?